

כתר התורה

ע"ש רבי יצחק אבוחצירא זצוק"ל

רבי יצחק יוסף שליט"א

בית ההוראה הארצי כתר תורה ע"פ פסקי מרן

פרשת צו – שבת הגדול תשפ"ה

העלון השבועי

מאמר השבוע

הרב אברהם רחמים

אסור לוותר

וממאן להתנחם!

לכן במבט שטחי, ייתכן מאוד, אשר שינוי השם בלבד, אין בו בעיה. אך עם ישראל הקדושים ידעו היטב שכך היא דרכו הרעה של היצר הרע, מבקש 'משהו' פרו מיקרוני – ולבסוף לוקח את נפש בעליו.

לכן המדרש מדגיש: "בזכות ארבעה דברים נגאלו עם ישראל: א. לא שינו את שמם... כן, זה העיקר! לא שינו את שמם – ולכן לא שינו גם את לשונם, כתוצאה מכך, לא הצטרפו לדבר דברי איסור ונבלה, וכל זאת היה בעזרם להניצל מדברי ערוה וכך נשארו 'שבטי יה' טהורים וזכים, וראויים לגאולה.

על כן, מובן. חמץ בפסח אסור 'במשהו'. חל איסור מוחלט לוותר ליצר הרע גם על 'משהו' אפילו על פסיק קטן, לפי ש'היום אומר לו עשה כך ומחר אומר לו עשה כך ולמחר גם 'חברה קדישא' לא יוציאו אותו מהשואל שנקלע אליו...!

נוכה לבער היצר הרע מקרבנו, ולבנו יהיה זך וטהור לעבודת ה' – אמנו!

בחג הפסח אנו מוגבלים באכילה משום איסור אכילת חמץ, בשל כך, נוסף למאמר 'מתכון בריאות' מיוחד!

בקריאת הגדה של פסח אנו מזכירים את השבח הנפלא: 'כמה מעלות טובות למקום עלינו...'

אילו הוציאנו ממצרים ולא עשה בהם שפטים – דיינו.

אילו עשה בהם שפטים ולא עשה באלוהיהם – דיינו.

אילו עשה באלוהיהם ולא הרג בכוריהם – דיינו. וכו'...

וכאן ב' שאלות: א. הנה, אחר שהחכם אמר בתחילה: 'אילו הוציאנו ממצרים ולא עשה בהם שפטים – דיינו'. מעתה, הרי שוודאי ששאר השורות מיותרות שכבר אמרנו שאילו רק הוציאנו ממצרים כבר היה דיי לנו בזה. אם כן לכאורה פרוט שאר הדברים מיותר?

ב. יתרה מזו, לכאורה, מדוע היה צריך לומר בדרך זו: 'אילו הוציאנו... ולא עשה... אילו קרבנו לפני ה' סיני' – ולא נתן לנו את התורה. מה היה חסר אילו רק היינו מונים את המעלות בזה אחר זה? (כמו שבאמת אנו מסכמים לבסוף – הוציאנו ממצרים, עשה בהם שפטים, עשה באלוהיהם... בלי לומר 'ולא עשה לנו')

והתשובה נפלאה מעניקה יסוד בריא לאורך כל החיים.

ניתן לומר שדווקא על ידי סדר זה, יוכל האדם להכיר 'כמה מעלות טובות למקום עלינו'.

כבר אמרו חז"ל: 'בן זומא אומר. איזה עשיר? השמח בחלקו!...' (אבות פ"ג

המשן בעמ' 6

במדרש. "אמר רב הונא בשם בר קפרא, בשביל ארבעה דברים נגאלו ישראל ממצרים: שלא שינו שמם. לא שינו לשונם. לא אמרו לשון הרע, ולא נמצא אחד מהן פרוץ בערוה."

וכאן השאלה נשאלת: ברור ומובן, שתי המעלות האחרונות מתוך הארבע שהיו בעם ישראל. לא דיברו לשון הרע, ולא היו פרוצים בעריות. הרי שכול אחת מהן מעלה גדולה, וההפך איסור מוחלט וודאי בזכות אלו ראויים הם לרווח והצלחה.

אך שתי המעלות הראשונות, תמוהות ביותר. מהי מעלת עם ישראל במצרים, שלא שינו את שמם ואת לשונם? וכי אם נקרא ליוסף – יוסף. ולמשה – מוסא. ולעובדיה – עבדאללה. אינם יהודים ואינם ראויים לגאולה? הייתכן? וכי יהודי שמדבר בערבית, צרפתית, או אנגלית, אינו יהודי ולא ראוי להיגאל?!

אלא התשובה נפלאה ביותר: ארבעת הדברים כולם, עומדים על יסוד אחד. והוא: עם ישראל הינו 'סולת נקיה', אינו ראוי להתערב בגויים כלל, כנאמר: "הן עם לְקָדֹדֶשׁ וְגִבּוֹרִים לֹא יִתְחַשֵּׁב". בזמן שעם ישראל מתערב בגויים חלילה, הרי שלומד ממעשיהם. חוטא בחטאיהם. ונטמא בטומאתם. ואז כמובן השכינה נעדרת. כנאמר: "וְהָיָה מִתְנַיֵּךְ קְדוֹשׁ וְלֹא יִרְאֶה כֵךְ עֲרֹת דָּבָר וְשֵׁב מֵאַחֲרָיִךְ". עם ישראל צריך להיות 'שמן זית זך כתיב למאור' ללא כל תערובת, 'סולת נקיה בשלוש עשרה נפה'.

אולם, יצר הרע לא נח ולא שקט, בכל עת טורח להביא רוגז וקצף על עם קדושים. וכיצד עבודתו? וכי אילו יאמר ליהודי בוא עבוד עבודה זרה, ישמע לו?! – ודאי שלא!

אלא שימו לב! הוא מתחיל בדברים הקטנים: "הלו... ישראל, בא רגע אחד, הקשב עצה טובה. למה תהיה שונה, מה השם הזה 'ישראל' תקרא לעצמך, 'גוי'. כך אתה נשמע יותר מכובד, יותר בעניינים, שערי אורה הצלחה והרווחה יפתחו בפניך 'בצ'ק'.

וכן הולך למר עקיבא, מה השם הזה 'עקיבא' זה 'ענתיקה' שם של גלות, צא מזה תתחדש תקרא לעצמך – 'גורג'. ומה יש בכך? וכי יש כאן איסור תורה?! אתה נשאר יהודי טהור כמו שאתה מאז ומתמיד."

אך האמת היא, שזו בדיוק הבעיה הגדולה להיות 'מהחברה'. אילו עם ישראל היו משנים שמם, היו מתקרבים אל מצרים יותר, כמובן עוברים לשלב השני, לומדים לדבר בשפתם ואז 'מצווה גוררת מצווה' אחרי שיודעים את לשונם לא היו נמנעים מלדבר לשון הרע, לספר סיפורים שמביאים 'רייטינג' גבוה, דברי תועבה, לשון הרע ורכילות, ואט אט באים עמם בקשרי שידוכין, ואז החורבן הגדול קורה. היהודים נטמעים עמוק עמוק בין הגויים – תוצאה: 'הילד איננו' והקב"ה 'מתאבל על בני ימים רבים

לשאלות בהלכה חייגו

02-5408030

משעות הבוקר ועד 12:00 בלילה

להקדשת העלון לברכה הצלחה
ורפואה ולעילוי נשמת יקיריכם

היכנסו לאתר כתר תורה ketertora.co.il

ולחצו על הלינק לתרומה. וכתבו בקשתכם

דיני ומנהגי ליל הסדר

רבי שלמה יצחקי הנוודי בכינויו רש"י חיבר (כך מיוחס לו) את הפיוט קדש ורחץ כרפס יחד מגיד רחצה מוציא מצה מרור כורך שולחן עורך צפון ברכ הלל נרצה.

וזה סימן לכל בית יהודי שעורך את הסדר בביתו שידע היכן הוא עומד. וראוי לשורר הפיוט הזה קודם הקידוש ומעורר שמחה בזה אצל ילדיו (וראיתי בילקוט יוסף חלק ג עמוד פג שאביו מרן הרב עובדיה יוסף זצ"ל היה משורר את החרוזים הללו בנעימה וכל פעם בלחן (מקאם) אחר, כדי לעורר את המסובין, והביא שיש שכתבו שיש בזה סוד ע"ש).

קדש

א תיכף שיבוא לביתו ימהר לעשות הקידוש (כך כתב בשולחן ערוך ולא ימשך בדברי חול יותר מדאי)

ב **שיעור היין שבכוס**, ידוע שיש לשנות לכתחילה רביעית והיינו 81 סיס, והנה בשולחן ערוך סימן תעב סעיף ט' כתב: שיעור הכוס רביעי, וישתה כולו או רובו וכו', והנה מה שכתב "כולו" היינו שיעור רביעי, ומש"כ "רובו" היינו כמלא לוגמיו (דהיינו רוב רביעית, כמבואר בשולחן ערוך סימן רעא סעיף יג) ולפי"ז אפילו לכתחילה אין חיוב לגמור הכוס כולו אלא העיקר שישתה שיעור רביעי.

והנה הבית יוסף הביא דעת הרמב"ן שבכוס גדול שמחזיק כמה רביעיות ישתה לכל הפחות רובו ולכתחילה ישתהו כולו, וכפי שפירשו הב"ח והפ"ח בדעתו ע"ש

אלא שהשו"ע פסק בסתם דלא כהרמב"ן והביאו רק בשם יש אומרים, ושאר צריך לשתות רוב הכוס, (וראה למרן הראש"ל יצחק יוסף מש"כ בזה בילקוט יוסף פסח ג עמוד רב)

ומכל מקום ודאי שלכתחילה לא יקח כוס גדולה מדאי אלא יקח כוס שיש בה מעט יותר משיעור רביעית דהיינו 90 סיס וכן יוכל לגמור כל הכוס ללא טורח. וכן ראיתי שכתב בפרי מגדים (שם מש"ז סק"ח).

ג **כוס של אליהו הנביא** ראיתי בספר פסח מעובין לבעל הכנה"ג (פרק ד סעיף קפב) שכתב וז"ל: וראיתי לקצת אשכנזים שנהגו להניח בשולחן כוס אחד ריקן חוץ מן הכוסות הצריכים למסובים בשולחן, להריק כל הנשאר מכוסות המסובים שם, וקורין אותו **כוס של אליהו הנביא זכור לטוב**, והנאני המנהג הזה וכן אני נוהג, ומשיורי כוסות הללו הניתנים בתוך הכוס הזה אני שותה בתוך הסעודה ע"כ.

ולפי מה שכתבתי באות ב יש לפרש בדבריו דמה שהיו מוריקים מה שנשאר מהכוסות לתוך הכוס של אליהו הנביא מיידי שהיה להם כוס גדול שמכיל הרבה יותר מרביעית והיו שותים רוב הכוס כעיקר דין השולחן ערוך, או אפילו אם היה להם כוס שיש בה מעט יותר מרביעית אך אירע שחלק מהמסובים לא שתו "כל" הכוס ולאותם אלו יש את הכוס המיוחד לאליהו הנביא שהיו מוריקים מה שנשאר לתוכה.

אבל לכתחילה הראוי כמו שכתבתי שיקחו כוס מעט יותר מרביעית וישתה כל הכוס, ואפילו הכי יחד כוס לאליהו הנביא בכדי שאם יהיו חלק מהמסובים שיותירו משהם בכוס יוריקו אותו לכוס הזאת.

ד כתב הב"ח שם, דאפילו לכתחילה אין צריך למלא כל הכוס ממש, אלא ימלאנו עד רובו דזה נקרא גם כן כוס של יין. וכן שמעתי מהרה"ג גדעון בן משה שליט"א בשם חכם בן ציון אבא שאול זצ"ל ושכך ראה מעשה אצל הגריש"א זצ"ל בכוס של ברית מילה (וכן ראיתי להרב יהודה צדקה זצ"ל בכוס של חופה) ושאותם הממלאים הכוס על גדותיו טועים ואין צורך בזה כלל כי אם בכוס של הבדלה וכמש"כ בן הרמ"א בסימן רצו ע"ש

ומזה הטעם כתבתי שיקח כוס שיש בה מעט יותר מרביעית בכדי שאם יקח כוס שיש בה שיעור רביעית ממש יצטרך למלא אותה כולה וכשיבוא לשתות בהסיבה יכול לבוא לידי שפיכת מעט מן היין, אולם אם יקח כוס שיש בה מעט יותר מהשיעור ולא ימלא אותה כולה אזי לא יבוא לידי שפיכה ויוכל לשתות שיעור רביעית בשלימות.

אולם הפרי חדש שם כתב לפרש בדעת הב"ח דמשום מצוה מן

נזקים של ילדים קטנים שהזיקו בחנות

שאלה: אנו נמצאים בימים שלפני פסח והורים רבים יוצאים לקניות הן ברשתות מזון הגדולות והן בחנויות לקניית הלבשה וכדו' מכיון שגם כך ההוצאות גדולות אזי הורים רבים לוקחים את ילדיהם איתם לקניות וחוסכים בכך תשלום עבור שמירה של שמרטפית למשך שעות רבות שגם כך גובות סכומים גבוהים בימים לחוצים אלו.

קורה לא אחת שההורים נכנסים לחנות ומשאירים את ילדיהם ללא השגחה והילדים גורמים נזקים אם זה באכילת ממתקים מהמדף ו/או בשבירת בקבוקים וצנצנות, ובהרבה מהמקרים ההורים טוענים שהם אינם צריכים לשלם על הנזקים שנגרמו על ידי ילדיהם כי "קטן שהזיק פטור" האם בעלי החנות יכולים לתבוע מההורים לשלם את נזקי ילדיהם?

תשובה: ישנם מספר מקרים **שיכתן** שההורים יהיו חייבים לשלם, ועיין בנימוקי התשובה.

נימוקים: בניגוד למה שמקובל לחשוב, בדיני נזיקין ההורים אינם אחראיים למעשי הילד למרות שאדם אחראי על נזקים שעשתה בהמתו, וזאת משום שבהמתו הרי היא ממונו, ואדם חייב בנזקי ממונו, אך הילד אינו ממונו של האב והוא אינו חייב בנזקיו.

אמנם יש לדון האם יש לחייב את ההורים משני טעמים אחרים.

הטעם הראשון מדין 'מעמיד': ידוע ומפורסם הדין שאדם המעמיד בהמה על גבי תבואה של חברו והבהמה אכלה מהתבואה הרי המעמיד חייב לשלם. אף שהבהמה אינה שלו, וכל חיובו הוא מצד זה שהוא העמיד את אותה בהמה על גבי תבואת חברו כמ"ש בשו"ע (ח"מ סי' שצד, ג) והראשונים נחלקו בטעם דין זה, יש שכתבו שחיובו מטעם 'שן' כלומר כממונו המזיק, ואף שהבהמה אינה שלו מכל מקום כיוון שהוא העמידה שם נחשבת כאילו היא ממונו וחייב בנזקה. כמ"ש תוס' (ב"ק נו: ד"ה המעמיד). אך יש שביארו שטעם החיוב הוא משום שבהעמדת הבהמה על התבואה הוא נחשב כמזיק בידים כמ"ש הרשב"א (בב"ק שם) וכן דעת הכ"מ (פ"ד מנזקי ממון ה"ג). והנפק"מ במחלוקת זו היא האם המעמיד בהמה על התבואה המונחת ברשות הרבים חייב, שהרי 'שן' פטורה ברשות הרבים, אך 'אדם המזיק' חייב אף ברשות הרבים. ולהלכה הרמ"א (שצג, ג) הכריע סוברים שחיובו מטעם אדם המזיק. ואם כן יש מקום לחייב את ההורים לשלם משום שהם העמידו את הקטן במקום שיזיק.

אמנם יש לדעת שדין 'מעמיד' הוא דווקא באופן שהעמיד את הבהמה ממש על התבואה שאינה מחוסרת אלא אכילה, אך אם היא צריכה להמשיך ללכת בכדי לאכול אין להחשיבו כאדם המזיק. וכמו כן דין זה הוא דווקא אם 'ברי היקא' כלומר שמסתבר מאוד שהבהמה תאכל את התבואה. אך באופן שספק אם ייגרם נזק אזי המעמיד פטור. (ועיין בחזו"א ב"ק סי' א סק"ז, ובפתי חושן נזיקין פ"ה הערה פז) ונמצא שאין לחייב את ההורים אלא אם מניחים ילד קטן ממש שבודאי לא ישלוט על עצמו אם יראה ממתק טעים, ודווקא אם העמידו אותו סמוך ממש למקום שבו מונחים הממתקים.

וישנו טעם נוסף לחייב את ההורים וזה מדין 'שומר', דהיינו יש שכתבו כשאדם נכנס לחנות הוא מקבל על עצמו שמירה על הנזקים שהוא עלול לגרום לסחורה שבחנות, וכמו כן הוא מקבל על עצמו שמירה על נזקי ילדיו. ועיין באמרי יעקב (שטרן, בני ברק תשע"ג, ח"מ סימן ח דיני נזקי ממון סעיף ב בביאורים ד"ה ולהטילו על חברו עמוד קמח) וכן בספר קבא דקשייאת - קבא דיישובא (סי' כד)

כל האמור הוא מעיקר הדין, אמנם אם ההורה פשע בשמירת ילדו והיה לו לחשוש שבנו יזיק לסחורה שבחנות הרי יש עליו חיוב לשלם בכדי לצאת ידי שמיים ככל מזיק בגרמא. כמו כן במקרים רבים ראוי לשלם אף כשאין חיוב כלל וזאת על מנת להשכיח שלום בין ההורים לבעל החנות. ולגבי הקטן שעצמו שהזיק, הרי כרגע הוא ודאי פטור לשלם כמ"ש בשו"ע (ח"מ סי' תכד ח) ועינין עוד בתחומין (כרך יח עמוד 48) במאמרו של הגרז"נ גולדברג. ולגבי תשלום אם הוא יגדל כבר דנו בזה הפוסקים ואין כאן המקום להאריך בזה.

בברכה יגאל אלון ס"ט

המשן מע' 2 - נשאלו בקו - הרב אלון בן שבת

המובחר יש למלא הכוס ממש, ולכן מי שהוא בר הכי יודע להחזיק הכוס היטב ללא תזוזה ויודע להשמור משפיעה היין טוב וראוי שיעשה כן (ויש לבעל הבית לומר לבני ביתו כעיקר הדין שלא למלא הכוס ממש, אך הוא לבדו יעשה כהפרי חדש למצוה מן המובחר באופן שהוא מנוסה בהחזקת הכוס, ואפשר גם ליתן תחתיו צלוחית לקבלת המשקה הנשפך, או טרם שישב ישתה מעט מן הכוס וימשיך באחת לשותות השאר בהסיכה).

ה' יש לרחוץ הכוס לפני הקידוש גם אם היא נקיה, לפי הסוד.

ו' מוזג את היין לכוס, ועל דרך הסוד מטיפין ג' טיפות מים וכל אחד ימוזג לחבירו כי זה דרך חירות (ואין הכוונה על עצם מציגת היין לכוס חבירו אלא על המציגה במים כי יינות שלהם היו חזקים והיה צריך למהול אותם במים וכל אחד היה מוהל כפי הרגלו ועל זה אומר שחבירו ימוזג לו דרך חירות וכן כתב בספר ויגד משה סימן ו' ס"ק יא' וכן משמע בחזון עובדיה "קדש" סעיף כב' שכתב שאם היין אינו חזק כמו מיין ענבים אין צורך למוזג, ובכל זאת טוב למוזג על דרך הסוד והיינו שיטיפין ג' טיפות מים וכמו שכתב בן בכף החיים סימן תענ"ב ס"ק נט').

ז' והנה יש נוהגים גם למוזג הכוס לחבירו מהבקבוק, ואשה נדה שרוצה לעשות כן לבעלה רשאית כי מה שאסרו חז"ל מציגת הכוס לבעלה הוא דווקא מציגת היין במים (וכן כתב הרה"ג דוד יוסף שליט"א בטהרת הבית הקצר סימן יב סעיף סח' ואילך ועל פי זה היקל בטהרת הבית בשאר משקים אפילו אם הם משכרים וכן הוא פשט הבית יוסף שכתב בן בשם הגהות מיימוניות והרא"ש בשתירה, ומה שכתב בספר אבני שהם בדעת מרן לאסור מדלא חילק בשולחן ערוך בזה, הנה לפי כללי הפסיקה המסורים בידינו יש לומר שסמך על מה שכתב בבית יוסף, וראה בספר עין יצחק למרן הראש"ל יצחק יוסף שליט"א הכלל בזה) אולם אם רוצה למוזג במים לא תעשה בפניו או שהוא יעשה לעצמו כדי שלא ירגישו אחרים בטומאתה.

וכל זה בין ממש אבל מיין ענבים מותר בכל זה בפשיטות וכמו שכתב בן באבני שהם עיין שם.

ח יקדש וישתה בהסיכה.

ההסיכה היא לצד שמאל, וישען על הצד ולא על הגב, וצריך שישען על גבי כרית או ידית של כסא מרופדת או אם גב הכסא מרופד שישב לצד הכסא וישען על גב הכסא עצמו.

ט שיעור ההסיכה, אין צריך להסב יותר מדאי שיהיה קרוב לשכיבה אלא נשען קצת. (ובספר אור לציון עמוד קנד כתב שחובה להסב לפחות בשיעור 45 מעלות, ובילקוט יוסף ח"ג עמוד קטז הראה פנים שהעושה כן לא יצא ידי חובת הסיכה מאחר והוא קרוב לשכיבה, וראה עוד להרב שמעון יוחאי אקוקה בהערותיו לספר פסח מעובין בדיני ההסיכה סעיף קסו הערה כז).

וידוע המעשה שמרן זצ"ל בא לבקר אצל בנו הרב יעקב זצ"ל בעת חוליו ונשאל מאיתו מהו שיעור ההסיכה, והשיב מעט וכנ"ל, מאחר בלאו הכי היום אין רגילים בהסיכה, וכן נהגו כמה וכמה מגדולי ישראל כהגרי"ש אלישיב והגרי"ז אויירבך זצ"ל ועוד).

י אשה חייבת בהסיכה ואם לא הסיכה בדיעבד יצאה אבל איש שלא היסב לא יצא ידי חובה.

יא אחרי הקידוש נוהגים לאכול ביצה קשה זכר לקורבן חגיגה ויברך עליה שהכל וברכה אחרונה. (ראה שו"ע סימן תענ"ד וחוון עובדיה הלכה לו ועוד כתב הרמ"א סימן תענ"ד סעיף ב' נוהגים בקצת מקומות לאכול בסעודה ביצים זכר לאבלות, והטעם משום שליל ט' באב נקבע בפסח ע"ש).

ושמעתיה מהרב אלעזר רז שליט"א בדרשתו בשבת הגדול לפני כ-15 שנה שסיפר שנהגו בבית חוריו שכל אחד שובר הביצה על ראש חבירו דרך שחוק ומעורר שמחה אצל בני הבית.

יב ידוע שצריך שתהיה קערה של ליל הסדר ובה כל הסימנים, ואחד הסימנים הוא ביצה ויניח כמה ביצים שצריך לו ולמשפחתו ועוד ביצה אחת מיותרת כך שגם אחרי שכולם יאכלו תישאר ביצה אחת בקערה, שסוד הקערה ישאר שלם תמיד.

יג מי שהיין מוזק:

א מי שאסור לו לשתות יין ויגרום לו חולי (ללא קשר סוכרת)

יקח לארבע כוסות מיין תפוזים סחוט, ויתן לתוכן שליש משקה משכר כמו ארק וכדומה כשר לפסח, ואם קשה לו האלכוהול, די במיין תפוזים לבד.

ואת הקידוש (קדש) ישמע מבעל הבית או אדם אחר. ואם הוא לבד, יעשה את הקידוש על הפת ואחר שיאכל הפת ישתה כוס ראשון על מיין תפוזים.

ב. חולה סוכרת. יקח יין ללא סוכר. ואם לא השיג, ישתה יין יבש ב-3 כוסות ראשונות רק רוב רביעית שזה 45 סיסים וכוס אחרונה רביעית שזה 81 סיסים ובסך הכל 216 סיסים ויעגל ל-220. וכמות זאת בין יבש מותרת גם לחולי סוכרת.

ורחץ

נוטלים ידיים בלי ברכה מאחר ובאים לאכול כרפס טבול במי מלח וכל דבר שנגע באחד משבעה משקים צריך נטילה בלי ברכה.

כרפס

א יקח כרפס ויטבול במי מלח שהכין כבר מערב החג ומברך בורא פרי האדמה ויכוון לפטור גם את המרור ויאכל בלי הסיכה.

ב מי ששכח להכין מי מלח מבעוד יום, מותר להכין ביום טוב עצמו, ויעשה כמות קטנה והרוב יהיה מים, כמבואר בשולחן ערוך סימן שכ"א סעיף א', או אפשר להכין מים עם מיין לימון כמו שכתב בן באור לציון ויקפיד גם כן שהרוב יהיה מים (ומותר לסחוט הלימון ביום טוב או בשבת לדעת שולחן ערוך וכמו שכתב מרן הרב עובדיה בספר לית חן סימן שכ' ודלא כהאור לציון שכתב ליתן מלח תחילה ועליו הלימון ואחר כך מים).

ג הטעם שאוכלים כרפס טבול הוא כדי שיראו התינוקות וישאלו מדוע מטבילים ואוכלים עוד לפני שהתחילו בסעודה הרי כל השנה מטבילים רק בתוך הסעודה? (כמו שמטבילים הלאה בסלאט)

והתשובה לתינוקות כתב הבית חדש בסימן תענ"ב.

א. שהטיבול שקודם הסעודה הלילה הזה הוא דרך חירות כדרך בני חורין שמטבילין קודם הסעודה להמשיך תאוות המאכל.

ב. כיון שיש זמן רב עד הסעודה מאחר ויקראו הגדה ועוד, לכן מטבילים עכשיו למטימה בעלמא להשקט הרעב.

ד את הכרפס לא אוכלים בהסיכה.

ה אין לאכול כרפס יותר מכזית.

ו מצאתי כתוב בשם הגר"ק והגרי"ש זצ"ל דאין לברך על הכרפס בורא פרי האדמה, מאחר והוא יותר טוב לאכילה מבושל מאשר חי.

אולם למעשה כששאלו זאת למרן הרב עובדיה יוסף זצ"ל השיב שאצל הספרדים הכרפס נאכל חי כמו מבושל. ואכן יש כמה וכמה סוגי סלאט שהם מתעורבות ירק עלים בלבד כמו כוסברה ופטרוזליה ושמיר וסלרי בלבד כידוע.

ומלבד זאת ראיתי לידידי הרב אוריאל אדא שליט"א בספרו אור המועד שהביא מהגדה של פסח להריטב"א וזה לשונו: אלא כך הוא הענין, כי בלילה הזה מצותו קובעתו ועושה אותו כאילו מידי דחו, כיון שאנו חייבים לאכול, וכן דנתי לפני רבותי שיחיו עכ"ל הלכך ברור הוא שאין לשנות.

ז מי שאין לו כרפס, או שאינו אוהב ירק זה יקח ירק אחר כמו תרד או כוסברה וכדומה. ובפסח מעובין כתב לוקח כרתי (לוף) ועיין שם שנתן רמז בזה, אולם מה שכתב שהוא נאכל חי טוב ממבושל ולכן ברכתו אדמה, הנה כיום הלוף נאכל מבושל יותר מאשר חי ואם כן ברכתו כשהוא חי יהיה שהכל, ולכן כתבתי ליקח ירק אחר.

ח טוב על דרך הסוד להשאיר מעט כרפס בקערה שיהא סוד הקערה שלם.

יחץ

א בקערה יש שלש מצות. יקח את המצה האמצעית ויבצע לשנים, חתיכה גדולה וחתיכה קטנה, ויצויר בדעתו שהחתיכה הקטנה כעין אות דלת' והגדולה כעין אות ואו', והחלק הגדול מניח לאפיקומן והחלק הקטן מניח בין המצות.

ב כתוב בדרשות מהרי"ל שהאפיקומן יהיה לפניו תחת המפה בשולחן. אם כן מה שנוהגים להחביאו ובני הבית מחפשים אחריו, יעשו כן סמוך לזמן אכילת האפיקומן ועד אז יהיה תחת המפה.

ג יש נוהגים להניח האפיקומן בכיסוי שלו ולכרכו במגבת על שכמו ושואלים אותו מאין באת? ממצרים. ולאן אתה הולך? לירושלים. וגם בזה אם רוצה להרבות שמחה אצל ילדיו יתן לכל ילד הולך לעשות כן.

מגיד

א לפני ההגדה יניח בקערה מיני קליות ואגוזים, ויאמר לילדים שמי שיהיה מרוכז בקריאת ההגדה וישאל שאלות מעניין ההגדה יקבל מהקליות בכל פעם שישאל. (ולא יתן בכל פעם אלא מעט, כי מאחר שיש לו לילד כל צרכו כבר אינו מרוכז בהגדה)

המשן בעמ' 4

מטרות העצמותה

קמחא
דפסחא

לימוד
שירת
הבקשות
לילדים

בית
הוראה

לימוד
טעמי
המקרא

כולל
אברכים

המשן מע' הקודם - נשאלו בקו - הרב אלון בן שבת

ב כדאי שקודם שיכנס הפסח כל בני הבית יעלו לישון כדי שיהא להם כח בקריאת ההגדה, והענין דורש הסברה טובה לילדים והם יעלו בחפץ רב.
ג גם כדאי לומר לילדים שאחרי האפיקומן כל ילד יקבל מתנה וכך ישארו ערים כדבעי. (ואין מדובר במתנה גדולה אלא דברים סמליים שאמורים בעיקר להביע את אהבתו כלפיהם כמו ספר או תכשיט וכדומה) וכן ראיתי כתוב בילקוט יוסף פסח חלק ג'

ד מגביה את הפרוסה הקטנה ואומר **הא לחמא עניא**, ואין לומר "כהא לחמא עניא, (פסח מעובין סעיף רמז בשם משה סימן תרל) וכן אין לומר הא כלחמא עניא, (הגדה של פסח חזו"ע) ויש לומר הא לחמא בצירי ולא בפתח והטעם על פי הקבלה (מחזיק ברכה סימן תעג סק"ו וכן הוא בהגדה של פסח חזו"ע)
ה יש נוהגים לפתוח את הדלת בשעה זו וכיום אין זה חובה כלל בגלל המצב הבטיחותי ששורר בארץ ובעולם. (וכמו שכתב כו"ב בפסח מעובין)
ו לפני אמירת מה נשתנה יסיר מהשולחן את המצות והקערה כדי שיראו התינוקות וישאלו, וידע להשיב להם שאסור לאכול עד שלא נספר ביציאת מצרים.

ז אחר שיאמרו מה נשתנה יש לבעל הבית להסביר כפי יכולתו בעברית פשוטה פירוש הקושיות. (לכן כל אחד יראה לפנות לו זמן להבין הקושיות והתשובות וראיתי להסביר כאן הקושיא "שבכל הלילות אין אנו מטבילין אפילו פעם אחת והלילה הזה שני פעמים" והביאור הוא שאף שגם בשאר לילות אנו מטבילים (וכמו שכתבתי בערך כרפס) מכל מקום אין זה בתורת חיוב אלא אם רוצה עושה כן, והלילה הזה שני פעמים האחד בכרפס מתורת מנהג שישאלו התינוקות וכו"ל והשני במרור שהוא בתורת חיוב (לדעת השולחן ערוך עצם הטיבול של המרור בחרוסת הוא מצוה ולא רק לבטל הארס שבמרור ועיין שו"ת חזון עבדיה סימן לט)

ח יחזיר את הקערה לשולחן וישאיר המצות גלויות
ט מוזגים כוס שני. ואין צריך שטיפה כי מה שנשאר בו הוא מכוס ראשון. (ואפילו על פי הסוד אין צריך הדחה, חזון עובדיה)

י הטעם לכוס שני כדי שהתינוק ישאל מדוע קודם הסעודה כבר שותים? והתשובה כדי לומר על הכוס את ההגדה להזכיר את כל הניסים שנעשו לנו במצרים.

יא אחר כך יחזיק הכוס בידו ויאמר עבדים היינו כי זה בעצם התשובה המרכזית לכל השאלות ובהיות שנעשו לנו כל הניסים אנו עושים כל הדברים הללו, וגם את זה צריך להסביר לילדים **שהא בעצם התשובה על מה נשתנה.**

יב מותר בהחלט לומר את ההגדה מיושב ולא צריך לעמוד.

יג ידוע הפתגם "בלע מצה יצא" בלע הגדה לא יצא" לכן כל אחד יראה איך המנגינה הנכונה של ההגדה. וברוך ה' יש לכל עדה מנגינה מיוחדת משלה ואין עניין להריץ את ההגדה. ואם הוא בר דעת יראה בספרים כל מיני משלים המושכים את הלב וימצא מקום לשלבם בתוך ההגדה ולא יאמר פלפולים וחקירות שממכידים על לב השומעים ומטריח על בני ביתו והעיקר בכל זה לצאת ידי חובת "והגדת לבנך" לפיכך צריך שדבריו יהיו מכוונים לילדיו לכן כל אחד יחשוב מראש מי האנשים הכי נוחים לו לעשות עמם את ליל הסדר ולא יפסיד את הלילה הזה.

יד אסור לדבר דברי חול באמצע ההגדה.

טו כשאומר "והיא שעמדה" יכסה המצות ויאחז הכוס בידו עד מצינו מידם ואחר כך יגלה שוב עד שיאמר לפיכך אנחנו חייבים להודות שיכסה שוב הפת ויחזור לאחוז הכוס בידו.

טז כשמוגי לדם ואש ותמרות עשן יקח כוס ריקה וישפוך בכל תיבה מעט סך הכל 3 פעמים, ואחר כך בכל עשרת המכות עוד 10 פעמים, ואחר כך באמירת דצ"ך עד"ש באח"ב עוד 3 פעמים, סך הכל 16 פעם. וכוס זו יש לשפוך לכיור.

יז הכוס שממנה שפך קצת קצת שהיא בעצם כוס שני צריכה שטיפה והדחה ומוזג שוב פעם יין לכוס שני, פסח מעובין.

יח שותה כוס שני בהסיבה כשיסיים את לפיכך.

יש כתב בפסח מעובין, קודם שיאמר לפיכך יגביה הקערה וי סובב מעל ראשי הקטנים. ומכאן יש להביא סמך למה שנהוג יוצא צפון אפריקה בתחילת הסדר לעשות כן ואומרים "בבדילו יצאנו ממצרים השתא הכא בני חורין" וכן העיר שם

בקצרה הרב המביא לדפוס בקמחא דפסחא. וראה עוד בילקוט יוסף עמוד ת' שהביא כמה מקורות למנהג הנ"ל **וכתב שאין לעשות כן מעל ראשי הנשים**, אם לא איש מעל אשתו וכדומה, ולא יעשו בזה ליצנות, וגם לא יארכו בזה מפני טורח הציבור.

כ אין חיוב לעמוד בעת קריאת ההלל של ההגדה וכן בהלל שאחר שולחן עורך. והמחמיר תע"ב.

רצה

נוטלים ידיים בברכה.

מוציא מצה

א יקח המצות כסדר שהניחם מצה העליונה והתחתונה והאמצעית התתונה, ומברך המוציא ועל אכילת מצה ושומט מצה התחתונה מידו וחותר כזית משני המצות הנשארות ואוכל בהסיבה תוך שיעור של 4 עד 7 דקות.

ויאכל משני הכזיתות ביחד ואם קשה לו יתחיל קודם בכזית של מצה עליונה.

ב אין צריך להחמיר כדעת תרומת הדשן שמצריך ללעוס היטב את כל הזית ואז לבלוע בפעם אחת ושמעתי ממרן זצ"ל שהיה אחד בעיר בני ברק שהחמיר בזה ונחנק והובהל לבית החולים, ועוד שמעתי ממרן שאחר שיצא ספרו על פסח לאור ונתנו במתנה להרה"ג יהודה צדקה זצ"ל וראה מה שכתב בזה, הודה למרן במאוד מאוד היות וכל שנה היה מצטער צער גדול מחמת החומרא הזאת, לכן די למי שרוצה להחמיר שיאכל משני הכזיתות ביחד ויבלע מעט מעט.

ג שיעור כזית הוא 9 דרהם וכיום הוברר מעל לכל ספק משקל הדרהם שאינו יותר מ-3 גרם ונמצא דרהם אף במשקל של 2.6 גרם א"כ שיעור כזית הוא 27 גרם ויוסיף עוד 2 גרם לפירושים שנשארים בין השיניים סך הכל 30 גרם (ושמעתי שכעת נמצא הכלי היו יוצקים לתוכו המתכת שממנה היו עושים את המטבע, ובמדידה נמצא שהוא מכיל מטבע של 2.97 גרם, ואם כן חזר הדרהם לקרוב ל-3 גרם, ועדיין די לנו שלשער כזית ב-30 גרם)

ד הגנה אף שבכל מדידה יש לשער אך ורק בנפח ולא במשקל, כבר כתב בספר פתח הדביר שאחר שבדקו הנפח בדבר מסוים וראו כמה משקלו, יש לשער מעתה ואילך במשקל, כי המון העם טועים בזה ואינם יודעים לשער בנפח.

והנה **במצות עובדת יד קשות**, בדקו חכמי דורינו וראו שבמשקל של בין 11 גרם ל-18 גרם יש כבר שיעור כזית, אולם **במצות יד עבות ורכות** הוא להיפך ומאחר והן כבדות, משקלן גדל, ויש כמה שבדקו וראו שבמשקל של 35 גרם הוא שיעור כזית, ובספר אורחות רבינו להרב דוד יוסף שליט"א חלק ב עמוד תצז כתב שמרן הרב עובדיה אמר לו שיש להחמיר בהם ליקח משקל של 40 גרם מאחר וכן בדקו כמה מהחכמים, (הרה"ג מאיר מאזוז שליט"א ועוד) וכן כתב בהליכות מועד עמוד קסט.

אולם בשו"ת ברכת יהודה חלק ה סימן מא כתב שאף הוא עשה מעשה ובדק ויצא לו השיעור 30 גרם, ע"ש ובאמת שהרואה בפתח הדביר יראה שכתב מפורש שאם המצה אפזיה יפה "**כבר שיער הרב נר מצוה ומצא מכוון**" (מכוון, שאין הפרש בין הנפח למשקל במצה עבה ואפזיה היטב)

וחשבתי כי יתכן שאף במצות הרכות יש ב סוגים, יש שהן רכות מאוד ובדרך כלל של ידות תימן, ולהם השיעור הוא 30 גרם במשקל, ויש שאף שהן רכות אבל הם דחוסות וכבדות, והשינוי נתון בכמות המים שנותן בקמח, ולהם השיעור הוא בין 35 ל-40 גרם, ועל כל פנים מי שיכול להחמיר בזה ולא יגיע לאכילה גסה ראוי שיקח לכל הפחות 35 גרם, אולם לשאר בני ביתו אין להקפיד אם יקשה עליהם שיעור הלז.

ה אם יש לו משקל מכני מותר לשקול ביום טוב עצמו ואם הוא משקל דיגיטלי יעשה כן מערב יו"ט.

ו מחלק כנ"ל למסובים. אלא שבדרך כלל אין מספיק מן המצה שבקערה לכולם, לכן יכין לפני ליל הסדר שקית עם מצות מוכנות מחולקות, ויניח לפני כל אחד כזית אחד ואחר שיברך יאכל כל אחד הכזית שלו.

נמצא: בעל הבית אוכל 2 כזיתות והאורחים כזית אחד, מאחר והם לא מקבלים מהחתיה של מצה האמצעית (שו"ת חזון עבדיה)

ז יש להקל ולשער לוקנים וילדים כזית 20 גרם בלבד. ולכן יכין מראש כזית לילדים וקנים וכזית לגדולים.

המשן בעמ' 5

מטרות העמידה

קמחא
דפסחא

לימוד
שירת
הבקשות
לילדים

בית
הוראה

לימוד
טעמי
המקרא

כולל
אברכים

המשן מע' הקודם - נשאלו בקו - הרב אלון בן שבת

מרור

א יקח חסה 30 גרם (בחסה שיעור המשקל והנפח שווה לכולי עלמא, אור לציון חלק ג עמוד קסד) וישקע מקצתה בחרוסת ולא ישים כל כך חרוסת שתבטל טעם המרור ויאכל בלא הסיבה.

ב הנה השולחן ערוך כתב וישקענו כולו בחרוסת. והמנהג לשקע קצת וכמו שכתבו הפרי חדש והארץ חיים.

ג נודע מה שכתב רבינו יונה שצריך לנער את החרוסת לגמרי שלא יבטל טעם המרור, ואף שיש ראשונים שכתבו שלא צריך לנער מכל מקום השולחן ערוך פסק לנער, אולם לכאורה לפי המנהג שלא משקעים כל המרור בחרוסת רק מקצתו יש לומר שאין צריך לנער לגמרי אלא אפשר שיהיה מעט חרוסת כל שאינה מבטלת טעם המרור... וראה בכל זה באורך בשו"ת חזון עבדיה סימן לט'-מ' באורך.

והילדים שאוהבים את החרוסת יש להסביר להם הענין ויאכלו אחרי המרור עוד חסה עם חרוסת כפי רצונם רק שאת המרור הראשון יאכלו לפי ההלכה.

ד יש לשער המרור לילדים וזקנים 20 גרם וכנ"ל בד"ה המצה וגם זה יכין מראש... ה האשכנזים לוקחים למרור כריין והוא מר כלענה וחרף מאוד ואין לנו כלל לקחת ירק הליזה ובכלל יש לומר שלקחו בן בחוץ לארץ כי החסה לא היה מצוי שם כלל, וראה בפרי מגדים (יורה דעה סימן צו ס"ק א שפתי דעת) שכתב על ירק תרד שלא ידע מהו ולא ראיתיו עד הנה ע"ש. והטעם לזה ברור מחמת מזג האוויר ששורר בארצות אשכנז לא יכלו לגדלו וכן החסה, ועל כל פנים הספרדים צריכים להמשיך במסורת אבותינו וליקח החסה למצות מרור.

ו סדר הקערה מובא בכמה אופנים בספרים והמובחר לילך בזה אחר רבינו האר"י הקדוש שצייר בזה סדר הקערה כדוגמת עשר ספירות וכך הוא: בראש הקערה ניח ג' המצות וזה כנגד ג' ספירות כתר חכמה בינה. ומתחתיהן ניח בצד ימין הזרוע כנגד חסד, ובצד שמאל הביצה כנגד גבורה, ומתחתיהן באמצע ניח מרור כנגד תפארת, ומתחתיו בימין ניח חרוסת כנגד נצח, ובשמאל כרפס כנגד הוד, ומתחתיהן באמצע ניח חזרת כנגד יסוד, והקערה עצמה היא המלכות.

ובחזון עבדיה העיר שלפי הספרדים החזרת היא החסה ולא הכריין שנהגו באשכנז. ויש שהבינו לפי זה ליתן בקערה גם בחזרת וגם במרור חסה פעמיים, וזה אינו ורק בחזרת יתן חסה אבל במרור יתן "הינדבא" שהוא עולש של זמנינו וכן כתב בפסח מעובין וכן כתוב באור לציון וכן ראיתי במעיין אומר. ואם אינו מוצא עולשין יתן ירק אחר ממין המרור ואם אין לו אלא חסה יוכל לשים פעמיים חסה...

אולם כשאומר מרור זה שאנו אוכלים לפי מנהגינו שלוקחים גם לאכילת מרור וגם לאכילת כורך את החסה יש להגביה את החסה. וטוב שיגביה שניהם גם את העולש וגם את החסה וכן כתב בפסח מעובין.

ז הזרוע אפשר שיהיה מכנף עוף והוא הכי קל להשיג ויצלהו על הגז או בתנור ואסור לאוכלו בליל פסח כלל רק למחרת.

כורך

א לוקח כזית ממצה התחתונה וכזית מרור וטובל בחרוסת ואין צריך לנער כמו במרור כיון שהוא לזכר בעלמא ורק טיבול בעלמא ואוכל בהסיבה.

ב אין לדבר מעט מוציא מצה עד סיום כורך רק בדברים הנוגעים לזה.

ג קודם שיאכל יאמר "מצה ומרור בלא ברכה זכר למקדש בימינו יחודש כהלל הזקן שהיה מורכן ואוכל בבת אחת לקים מה שנאמר על מצות ומרורים יאכלוהו" (שולחן ערוך. ולא כביאור הלכה שכתב לא לומר כן. שו"ת חזון עבדיה סימן מא')

ד אופן עשיית החרוסת

א יעשה אותה עבה זכר לטיש ויתן בה תפוח, זכר תחת התפוח עוררתך, ורימון זכר כפלה הרימון רקתך, ותאנה זכר התאנה חנטה פגיה, ותמר זכר אמרתי אעלה בתמר, ואגוז זכר לא גנת אגוז ירדתי, ושקד על שם ששקד הקב"ה על הקץ, ונותן לתוכו יין אדום זכר לדם, וקינמון כתוש וזנגביל יבש כתוש ושבלת נרד כתוש (לא טחון) זכר לתבן, וזהו מנהג יוצאי צפון אפריקה ועוד.

ב מנהג בני בכל ליקח תמרים ולהרתיח אותם במים ולסנו היטב ואחר כך להניחם במחבת על האש עד שנעשה דבש ומוסיף שקדים ואגוזים טחונים וכך נוהגים גם בני וכו' ורבינו יצחק אבן ג' וס' לאן מאה אחוז תמרים ולהוסיף שקדים כנ"ל

ובשו"ת חזון עבדיה ישב מנהגם על פי ההלכה אף שאין נותנים כל הדברים הנ"ל (וראה שם שהביא מנהג בני סלוניקי לעשות החרוסת מערמונים ושבוש"ת בית דוד פקפק על זה)

והנה ההבדל ביניהם כי החרוסת הב' היא סמיכה אולם היא נוזלית ושייך בה מה שכתוב שולחן ערוך לנער החרוסת מעל המרור כי תיכף שמושקע בה המרור היא נאחזת בו היטב וגם אחרי הניעור נשאר מעט ושייך בזה לומר שאף באכילת חרוסת יש מצווה כדאמרין בגמרא ואינה רק לבטל הארס "קפא" הנמצא במרור כפי שהובא בגמרא אחד מאן דאמר, אבל סוג חרוסת הא' עשויה כטיט ממש וכשמושקע המרור בה ומוציא אין נאחז כלום במרור וכל שכן אם ינער לכן אחרי שמוציא המרור ניח מעט בכפית על המרור ויאכל בהסיבה וכנ"ל.

שולחן ערוך

א יערוך השולחן ויסעד בשמחה.

ב לא ימלא כריסו מאחר וצריך לאכול האפיקומן לתיאבון.

ג אין לאכול צלי בלילה הזה, ואפילו צלי קדירה יש להחמיר, ובצלאו ואחר כך בישלו יעש להקל. ומטוגן בשמן חשיב כמבושל, וצלי שטחו בשמן נחשב כצלי, ואפילו נותן מעט מים בקדירה יש להחמיר וכמו שכתב בשבט הלוי שצריך שיהיו המים ניכרים היטב שהוא תבשיל ולא צלי.

צפון

א יוציא האפיקומן ויאכל כזית בהסיבה.

ב אם אין מספיק מהאפיקומן לכל המסובין ישלים ממצה שמורה אחרת.

ג יש לאכול האפיקומן קודם חצות ובדיעבד אם אכל אחר חצות יצא ידי חובה.

ד אסור לאכול שום דבר אחר האפיקומן, אולם מים ושאר משקים שאינם משכרים או קפה ותה מותר.

ברך

מוזג כוס שלישית וטעון שטיפה והדחה כי הוא מלוכלך משירי הסעודה ויברך עליו ברכת המזון

ושותה בהסיבה.

הלל

א מוזג כוס רביעי ואין צריך שטיפה והדחה (ולפי מה שכתבתי בכוס שני שאף לפי הסוד אין צריך שטיפה והדחה הוא הדין בכוס רביעית) ואומר עליו את ההלל.

ב יאחז הכוס בידו במשך כל ההלל ואם קשה לו הדבר, יוכל להניח לפניו ורק בברכת יהללוך יאחז בידו

ג יש לסיים ההלל קודם חצות ואם נתאחר רשאי לאמרו.

נרצה

א אם עשה כן נרצה לפני ה'.

ב ראוי לשיר שירי הסדר עם הילדים בסיום הסדר.

ג כתב שולחן ערוך אין עולים לישן בליל הסדר עד שילמד דיני הפסח ותחטפנו שינה... ואכן זהו מה שכתוב בהגדה שהיו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה, וכל אחד קטן כגדול ילמד בהלכה ובאגדה עד שתחטפנו שינה, ואם עושה כן בוודאי נרצה הוא לפני השי"ת.

ד כתב הרמ"א בסימן תפא סעיף ב: ונוהגים שלא לקרות על מטתו רק פרשת שמע, ולא שאר דברים שקוראים בשאר לילות כדי להגן כי ליל שימורים הוא מן המזיקים.

אולם בספר בן איש חי פרשת צו אות לח כתב **דצריך לומר קריאת שמע עם הפסוקים הנוהגים בכל לילה**, כסדר רבינו האר"י, ובחזון עבדיה כתב גם כן דמנהגינו לקרא כל השלש פרשיות של קריאת שמע, ויש לברך גם כן "ברכת המפיל" בשם ומלכות, אלא אם כן סיים הסדר אחר חצות לילה, שאז אין לברך ברכת המפיל כי אם בלי שם ומלכות.

פסח כשר ושמה
אלון בן שבת

מטרות העמידה

קמחא
דפסחא

לימוד
שירת
הבקשות
לילדים

בית
הוראה

לימוד
טעמי
המקרא

כולל
אברכים

(א). אכן, אדם השמוח במה שיש ברשותו הוא העשיר הגדול.

אולם, מאידך גיסא, לו יהיה עשיר השמוח בחלקו, וטוב לו עם המזון וכל הנמצא ברשותו, הרי שהוא לא יתקדם כלל, שכאשר המצב העכשווי נעים וטוב אין סיבה להתקדם ולמהר לשום מקום.

מעתה, הרי שאנו ביבעיה - היכולת להיות שמח בחלקו בכוחה לגרום נזק לאדם, חוסר פעילות וכד' וכן מצד שני בלעדי שמחה זו - אילו האדם לא היה שמח בחלקו, תמיד ישאף לעוד ועוד, שמחת השלמות תהיה חסרה על פניו.

ומה הפתרון? לזאת נבין, שעל פי דברי החכם שסידר את השבח 'כמה מעלות טובות למקום עלינו' הוא מגלה לנו סוד גדול. והוא כך: על האדם להשתדל להיות תמיד במצב של שאיפה מתמדת ויחד עם זאת להיות עשיר השמוח בחלקו על ידי שנוכח את הנוסחה - של: 'אילו...' 'ולא...' - דיינו!

- פירוש, כאשר החכם אמר: 'אילו הוציאנו ממצרים ולא עשה בהם שפטים - דיינו!' - עדיין השאיפה הייתה שהקב"ה יעשה במצרים שפטים, יתן להם מכות חזקות שיגרמו להם להתחרט על כל מעשיהם הבושים. אלא, שגם אילו לא נעשה בהם שפטים, הקב"ה היה מחליט לא לתת להם מכות, אזי אי עשייה זו אינה תיצור מחסור וריקנות שתוביל אל עצבות - משום שאנו מעריכים את יציאת מצרים עצמה. (זהו עשיר השמוח בחלקו) לכן גם אילו היה כך, אנו אומרים: - 'דיינו!'

- מכל מקום אחר שהקב"ה היטיב עמנו ויעשה בהם שפטים - השאיפה לא כבתה, לא הפסיקה לפעול, אלא עדיין עם ישראל שאף לעוד - ציפו כולם שהקב"ה ינקום גם באלוהיהם, יוכיח להם שהם משתחוים להבל וריק ומתפללים אל - אֵל שאינו מושיע... וכך הקב"ה עשה. אלא שאנו מדגישים שגם אילו שאיפה זו לא הייתה מתגשמת היא לא הייתה מבטלת את הכרת הטוב לקב"ה על הניסים הקודמים יציאת מצרים - והשפטים שמוצרים קיבלו. לכן אנו אומרים שוב, בגב זקוף וראש מורם: 'אילו עשה בהם שפטים ולא עשה באלוהיהם - דיינו!'

כך על פי דרך זו, אנו מוצאים דרך לחיים שמחים. חיים של הכרה 'כמה מעלות טובות למקום עלינו', הנה, בכל עת עלינו לשמוח בטוב, יחד עם שאיפה קדימה, אבל לא לשכוח שגם אילו לא התקיימה השאיפה, אנו נשארים שמחים בעלי הכרת הטוב. (משל, ניתן לומר משפט זה: אילו אנו בריאים בגופינו ולא התקבלנו למקום העבודה שחשבנו עליו - דיינו! אילו התקבלנו לעבודה שמאד אהבנו - והמשרד העביר את מקומו רחוק ממקום מגורינו - דיינו! אילו מקום העבודה נפלא - ובדיוק קרתה תקלה אחרת בבית המצריכה הוצאה לא קטנה - דיינו!)

בקיצור: לדעת לשמוח בטוב המקיף אותנו, גם כאשר רצוננו לא התגשם לחלוטין, במקום להיכנס לעצבות עלינו לדעת לומר בשמחה - 'דיינו!'
לכן דווקא סדר זה הוא הגון והמושלם שבו בחר החכם לשבח את הקב"ה.

ה' יזכנו להכיר 'כמה מעלות טובות למקום עלינו' - אמן!

שור המאה ה-19

הרב יוסף חיים בן שבת

רבי רפאל קצין

כך היו חיייהם של גדולי ומאורי ישראל בגלות, כיתתו רגליהם לעיתים תכופות, ביום אכלם חורב וקרח בלילה ונדדו שנתם מעינם, נדדו מעיר לעיר וממדינה למדינה, אם ללמוד תורה אם ללמוד חסד, אם לאסוף כסף אם להעניקו. ועד שמצאו מקום לשבת נפלה עליהם רוגזו של המושל, הפחה, הכנסייה, או סתם אספסוף נבער של איכרים מגושמים צמאי דם. אחד מענקי רוח אלו הוא מושא המאמר שלפניכם.

הרב רפאל קצין זצ"ל. נולד בארם צובא בשנת ה'תק"ץ 1790, לאמו ולאביו רבי אליהו קצין, בנו של הרב יהודה קצין מח"ס "מתנה יהודה". היה רב, פוסק חכמה, פילוסוף ומומחה במחשבת ישראל, רב הקהילה היהודית בבבל ומגדולי חכמי ארם צובא, ומחבר הספר "דרך החיים".

הרב היה בן יחיד, אביו, שהיה אב בית הדין בחלב, וגם איש אמיד, סיפק לו כל צורכו כדי שיוכל לשקוד על תלמודו בלא טרדת הפרנסה. ואכן חכם רפאל קצין עשה חיל בלימודו, ועשה לו שם של תלמיד חכם בקיא חריף וגאון בתורה ובהלכה. ועד מות אביו בשנת תק"ץ (1830) הספיק לכתוב שלושה ספרים: 'לחם המערכת' - על חושן משפט, 'יין הרקח' - דרושים על התורה, ו'תקופו של רפאל' - על הספר 'תקופו כח' לש"ך, הרב שבתי כהן.

להעמיד את אמות תורתנו על תילה מול האסלאם והנצרות.

"ויכוח" מי צודק? היהדות או האסלאם? היהדות או הנצרות? גם בימינו אנו מתקיימים אין ספור ויכוחים מהסוג הזה, אבל תוצאתם לא תגרום למוות או לגירוש או לפגורם. לא כך היו פני הוויכוחים בדורות ההם. כי כל בחירה אשר יבחרו גדולי ישראל באותם הדורות תהיה שגויה ותביא לתוצאות קשות. אם יחדלו מהוויכוח ממילא ברור שיש להם מה להסתיר, ואם ינצחו בוויכוח הדבר יחשב להשפלה בלתי נסלחת שתוצאותיה ברורות כניל. וכך היה לאחר מות אביו, עזב הרב קצין את עירו חלב, והחל במסע נדודים. הוא הגיע לפרס, שם קיים פולמוס עם חכמי המוסלמים והנוצרים במעמד מוחמד שאה, השליט הקגיארי של איראן. (פחות ידוע מה היה תוכן הוויכוח ותוצאותיו, מקום להתגדר בו להסטריונים).

ובזאת לא תמו ויכוחיו עם גאוות הלאומים שפלים, גאוות הנובעת מעומק ידיעתם את שפלותם עצמם, ורצונם הנואל להוכיח את דרכם כסל למו... כי לאחמ"כ בשנת ה'ת"ר יצא לאור ספר בשם "נתיבות עולם" על ידי המסיונר האירי אלכסנדר מק'קול, ובו קושיות כנגד התורה שבכתב והתורה שבעל פה, וטיעונים המצדדים באמיתות הדת הנוצרית. הרב קצין שהתמצא במחשבת ישראל, נקרא להשיב לטיעונו והחל לכתוב חיבור בנושא. כעבור שמונה שנים נדד לטורקיה, שם הוציא לאור את ספר "דרך החיים", בו הוא סותר את טיעונו של מחבר ספר נתיבות עולם, ומצביע על כשלים ושיגאות נוספות באמיתות האמונה הנוצרית. ובנוסף כתב את האגרת 'מגיד מצרים'.

בשנת ה'תר"ח הספר יצא לאור בקושטאנדינה (איסטנבול), בשילוב לשון הקודש ושפת הלאדינו עמוד מול עמוד, וזכה להסכמת הרב חיים פלאגיי, שנחשב לאחד מגדולי הדור והיווה אסמכתא נדרשת לספר. בהמשך, כאשר הגיע מאיסטנבול לאיזמיר, קיבלו הרב פלאגיי בכבוד גדול. משם המשיך את מסע נדודיו בארצות אירופה, ובסיום מסעו שב לבבל ולקהילתו. ורק בשנת תרכ"ב (1862), שב לעירו חלב.

רבנות הקהילה היהודית בבבל

עם הגיעו לבגדאד בשנת ה'תר"ו - 1846, התחתן ונולדה לו ולאשתו בת. יהודי המקום עמדו על גדלותו התורנית ומינוהו למנהיגם, ובשנת ה'תר"ז כעבור שנה התמנה באופן רשמי לחכם באשי של בגדאד, מטעם הממלכה העות'מאנית. עם זאת, אחד מרבני הקהילה שביקש להיבחר למשרה זו, התנגד למינויו של הרב קצין וחלק על כך, בעקבות כך התפלגה קהילת יהודי בבל לשניים, אך בסופו של דבר כולם קבלו את מנהיגותו.

דרכו בקודש של הרב רפאל היתה לקבל את התורה איש איש מרביתו אשכנזים וספרדים כי התורה אחת היא וענפיה מרובים ומגוונים ושבעים פנים לתורה וכולם אמת ולשם שמים. ואצטט קטע קצר בנושא זה מתוך הספר הנ"ל "דרך החיים" וז"ל: 'לא תסור מכל אשר יורו לך ימין ושמאל - מכל הגדרים והסיגים והתקנות, אשר הם תקנו בחכמתם וברוח מבינתם, יובאת אל השופט אשר יהיה בימים ההם' עד בואכה אל הר העברים, החר הטוב הזה והלבנון, לכל היד החזקה אשר עשה 'הנשר הגדול', מבצר עם ומגדול, עמוד הדת, חומה דלתיים ובריה לדת הישראלית, יחיד בדורו היה בחוכמה ובמדע כיכלכול ודרדע, הרמב"ם, זיכרנו לברכה, עד אשר תבוא אל שולחן המלך, זה השולחן אשר לפני ה', השולחן הטהור אשר חזק וחקר ותיקן איש אשר רוח א-להים בו, רבן של כל בני הגולה, יוסף עינינו, עיני כל ישראל עלינו, ומשנהו איש א-להים קדוש, הוא משה, ספרא רבא לישראל. זאת נחלת עבדי ה' וצדקתם, בהיותם על אדמתם, הספרדים והאשכנזים, טובים השנים, כל אחד מהם מנהג אבותיהם בידיהם. טובים הם לשמים ולבריות כל נסיונות, ואת אחרונם אני בא, הלא המה חכמי חרשים, הפוסקים החדשים, אשר ראית כי רחוק דרכיהם, ויעמדו מנגד נוכח השולחן, ולא תאבה ולא תשמע להם, ואם הם נושאי כלי השולחן, ראה זה דבר חדש אך בחילוקים, ישייתו להם אשר סמכו אותו על רגלי השולחן, קבלם מאהבה, יועשית ככל יורוק'. ע"כ. (חכם רפאל קצין, ספר דרך חיים, פרק ט"ו, דרך שער הוויכוח).

חכם רפאל קצין נפטר לבית עולמו בא' אדר תרל"א (1871), ומנוחתו כבוד בעירו חלב.

ליל הסדר – חלון ההודמניות שלך

עם פלש בק לאחור, לפני פחות מחודש חגגנו בשמחה בלילה בו נדרה שנת המלך (מלכו של עולם), והמוצאי שבת הקרוב הוא אותו ליל הישועות. אותו הלילה שאסתר המלכה לבשה מלכות ונגשה לבקש לפני המלך על עמה. לכל אמא בישראל יש הזדמנות לבוא לפני המלך הגדול העצום והנפלא של העולם ולבקש מלפניו על עמה, על ביתה, על בניה. מתובל בפרק כ"ב בתהילים – ולהוסיף בזכות אסתר המלכה להיושע במה שרוצים. ועוד משהו, זה לא להיות קמצנים בבקשות, תבקשו, תמלאו שקים של בקשות, שערי השמיים פתוחים ושפע יורד עלינו ממרומים שפע רוחני ושפע אמוני. חווית הבטחון שאנחנו מרגישים כתוצאה מסיפורי הניסים הולכת ועולה. בכל הדורות ידע עמינו שליל שימורים זמן מסוגל הוא ואף שמור הוא מן המזיקים בכל דור ודור. וכמו אז גם היום קמים עלינו לכלותנו והקב"ה ברחמיו וחסדיו העצומים מצילנו מידם.

והיא שעמדה לאבותינו
מי היא זו שעמדה לאבותינו? מי היא זו שעומדת לנו? בכל הדורות היא מחזיקה אותנו, ברגעי השבר והשכול כמו ברגעי שמחה. זו ההבטחה, הבטחת הברית לאברהם אבינו שבכוחה נגאלנו ובכוחה ניגאל בשנית. ההבטחה לאברהם שומרת על האמונה שלנו, שומרת עלינו מונחים, שומרת עלינו מחכים. השנה הזו אנחנו מקבלים את ליל הישועות במוצאי שבת, כך שעל אף האתגר הגדול בהתארגנות, יש דבר אחד שאני מאוד אוהבת לבוא לחג הפסח אחרי שנחנו והחלפנו כוחות. ואין ספק שמנוחה לפני החג, ראויה ומשדרגת. לילה קדוש זה הוא הלילה שמניחים בו את יסודות האמונה, זה הלילה בו קבלנו את יסודות האמונה מהדור הקודם ואנחנו מעבירים את אותם יסודות לדור הבא.

מהות סיפור יציאת מצרים

ומהם היסודות? כתוב בהגדה ר' יהודה היה נותן בהם סימנים – דצ"ק עד"ש באח"ב. זה אולי נראה לנו כמו קוד סתמי, ראשי תיבות חסרי משמעות – אבל בעצם, האמת שמי שזכתה כבר להציץ כבר ראתה, ישנה בסגולה הנפלאה לערב פסח של ר שמשון מאוסטרופולי, פירוש מתוק ממש כמה מהסודות על הדברים הרשומים בהגדה – ממליצה לקרוא להנות ולזכות. כתוב שם איך הכול רמוז במילים אלו – סוד הגלות, סוד התיקון וסוד הגאולה. איך הקב"ה בהשגה מביאה מכה שבנשימה אחת היא רפואה לעמ"י ומכה לאויביהם. זה מחזק אותנו באמונה אמיתית על השגחת ה' עלינו, ועל אהבתו אותנו, וגם היציאה החפוזה של עמ"י מארץ מצרים מדגישה את הדיקו שהקב"ה הוביל פה את המהלך ונהג בלב של פרעה כרצונו.

שידוד מערכות הטבע

בני ישראל בפועל יצאו ממצרים בט"ו בניסן בבוקר השכם כהרף עין "עד שלא הספיק בצקם להחמיץ". פרעה וחרטומיו היו המכשפים הגדולים ביקום עד כדי כך שלא הייתה שום דרך הגיונית לצאת ממצרים – כי היא הייתה מכותרת בכוחות הטומאה. ובא הבורא יתברך והוציאם לחיים, יציאת מצרים הוא סיפור של יציאה מעבדות לחירות. משעבוד פנימי לגאולה, אך גם יותר מזה הוא סיפור של יציאה ממציאות אחת וכניסה למציאות אחרת. נזכור ונבין, מעבר בין מציאות אחת למציאות הפוכה – מחירות לגאולה, הוא כהרף עין לבד – אין שום מניעה לקב"ה לתת לי את השינוי שצריך ברגע אחד, כהרף עין, זה יכול להיות הרגע הזה ממש!!!

השליחות

כל התפקיד של המעלה בנפש שנותן לנו החג הזה. היא שהכול זה מהלך אחד מונהג בידי של מלך העולם לתכלית רצונו. וכשיש לנו מטרה, אנחנו בפקוס. כשצריך לפרוע שטר, אנו מודעות לכך שכל המפריעים מהצד אלו רק ניסיונות. כשהאדם יודע שהוא מונהג ומושגח ואין פספוסים – אין טעויות. אז הוא יודע שלכל קושי יש תפקיד. כל פרט קטן במאורעות יציאת מצרים הוא שלב בדרך לבניית הנשמה הכללית של כלל עמ"י, נבחין בכל אותן המתנות שבאות כל יום מחדש, על הדרך. זו הדרך לבניית ביטחון, לשחרור, ולגאולה. כשאדם מבין שהכללים האוסרים אותו אינם הסיבות – אלא הוא עצמו, השכל שלו והתודעה, הוא יכול לשחרר את עצמו, לא רק באופן חיצוני, אלא גם פנימי. החירות מתחילה בגילוי הפוטנציאל הפנימי, בהבנה שהכללים הם אך ורק תוצאה של מחשבותינו ותודעתנו.

הישועה – מעבר דרך המחשבה הפנימית

כשבני ישראל יצאו ממצרים, הם יצאו למציאות חדשה שלא הכירו קודם. העולם השתנה להם ברגע שהם השתנו. כל יציאה שלנו מהמצרים הפנימיים שלנו, כל חירות חדשה שאנחנו זוכים לה, נובעת רק מתוך ההבנה שהכללים הם רק תוצאה של תודעה ישנה ומוגבלת. כל בחירה שלנו – להאמין בה' ובכוחות שנתן לנו, לשחרר את העבר, לבחור בחיים חדשים – היא יציאת מצרים. אנחנו לא עבדים לתנאים, אנחנו חופשיים לבחור איך לראות את עצמנו.

פסח הוא לא רק חג יציאת מצרים – הוא הזמן שבו אנחנו בוחרים להשתחרר מהכללים הפנימיים שלנו ולהתחיל חיים חדשים איזו יציאת מצרים אישית את הכי בוחרת השנה?

אם הרגשת שהמאמר נגע בך, אני יותר מאשמח לתגובתך, להרגיש אותך יותר, לשמוע על נושאים שאת מעוניינת לשמוע עליהם. שפע ברכה והצלחה, שבת שלום ופסח כשר ושמוח!

ליאורה דהן - דאחאן ליאורה

dahan.liora.co@gmail.com

מטרות העצמה

קמחא
דפסחא

לימוד
שירת
הבקשות
לילדים

בית
הוראה

לימוד
טעמי
המקרא

כולל
אברכים